Cyflwynwyd yr ymateb hwn i ymchwiliad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg i egwyddorion cyffredinol y Bil Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru)

This response was submitted to the Children, Young People and Education Committee inquiry into the general principles of the Tertiary Education and Research (Wales) Bill

TER 26
Ymateb gan: Sefydliad Dysgu a Gwaith
Response from: Learning and Work Institute

Diolch am y cyfle i ymateb i ymgynghoriad y Pwyllgor ar y Bil Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru). Gwyddom fod y Pwyllgor eisoes wedi derbyn tystiolaeth ysgrifenedig a llafar o bob rhan o'r sector ôl-orfodol a gan y byddwn yn fras yn rhannu llawer o'r pwyntiau hyn, rydym felly wedi canolbwyntio ein hymateb ar ychydig o bwyntiau penodol. Mae'r rhain yn cynnwys pwyntiau penodol yn ymwneud â'r ddeddfwriaeth a hefyd lle credwn y bydd angen i'r Comisiwn dalu sylw neilltuol ar y cam gweithredu.

Am Sefydliad Dysgu a Gwaith Cymru

Mae'r Sefydliad Dysgu a Gwaith Cymru yn elusen ymchwil a datblygu annibynnol sy'n arbenigo mewn dysgu gydol oes, sgiliau a chyflogaeth. Mae ein gwaith yn cynnwys cynghori a chefnogi Llywodraeth Cymru a'r sector addysg oedolion a sgiliau yn ehangach. Rydym yn rhan o Grŵp Strategaeth a Gweithredu AHO Llywodraeth Cymru.

Ymagwedd gyffredinol at y Bil

Fel sefydliad rydym wedi rhoi cefnogaeth gyson i egwyddor deddfwriaeth fel rhan bwysig o adeiladu sector ôl-orfodol fwy cydlynol lle mae gan ddysgwyr fannau ymuno clir a llwybrau dilyniant.

Credwn yn gryf mai dim ond drwy ffocws cyson a buddsoddiad mewn dysgu gydol oes y gellir diwallu'r heriau sy'n wynebu Cymru a'r Comisiwn. P'un a yw hynny yn effaith newid demograffig a chymdeithas sy'n heneiddio, datblygiadau technolegol sy'n ail-lunio byd gwaith neu'r angen am weithredu personol a thorfol i ateb y argyfwng hinsawdd a natur, mae gan dysgu gydol oes ran bwysig i'w chwarae.

Sylweddolwn hefyd y bu gwelliannau penodol i'r ddeddfwriaeth fel canlyniad i ymgysylltu blaenorol gyda'r sector. Fodd bynnag, credwn fod meysydd penodol lle mae angen mwy o eglurdeb ar fanylion y rheoliadau dilynol a lle bydd angen i'r Comisiwn a Llywodraeth Cymru roi sylw neilltuol ar y cam gweithredu.

Dyletswydd i hyrwyddo dysgu gydol oes

Un maes i'w wella yw cynnwys dyletswydd newydd i'r Comisiwn hyrwyddo dysgu gydol oes. Bydd yn helpu sicrhau fod y Comisiwn yn rhoi ystyriaeth i ddysgwyr o bob oed ac yn cydnabod yr her o ddarparu mynediad i addysg a hyfforddiant priodol ar hyd ein bywydau.

Wrth ystyried sut i weithredu'r ddyletswydd hon yn effeithlon bydd angen i'r Comisiwn dargedu adnoddau at y grwpiau a'r unigolion hynny sydd â'r angen mwyaf. Am fwy nag ugain mlynedd mae'r Sefydliad Dysgu a Gwaith wedi llunio Arolwg Cyfranogiad[1], sy'n olrhain ac yn ymchwilio lefelau cyfranogiad mewn dysgu a rhwystrau a chymhellion dysgwyr. Mae'r arolwg yn tynnu sylw yn gyson at batrwm o anghydraddoldeb mewn mynediad at ddysgu. Yn benodol, dengys yr arolwg mai'r rhai a adawodd yr ysgol gynharaf sydd â lleiaf o gymwysterau, a bod y rhai sydd bellaf o'r farchnad lafur yn llai tebygol o ddysgu fel oedolion. Ar y llaw arall, y rhai gyda'r lefelau presennol uchaf o gymwysterau sydd debycaf o gymryd rhan. **Wrth gyflawni'r ddyletswydd i hyrwyddo dysgu gydol oes bydd yn bwysig i'r Comisiwn ddeall patrwm cyfranogiad ac i sicrhau y caiff adnoddau eu targedu at y rhai sydd â'r angen mwyaf.**

Mae meysydd penodol lle dylid rhoi sylw neilltuol:

- **Mannau ymuno hygyrch i ddysgu:** bydd angen i'r Comisiwn gydbwyso buddsoddiad yn briodol ar draws y sector ôl-orfodol i sicrhau fod dysgu yn hygyrch. Mae'n rhaid i hyn olygu cyfleoedd addas o fewn cymunedau, allgymorth ac ymgysylltu i gyrraedd grwpiau a dan-gynrychiolir, cyngor annibynnol ac arweiniad, a chyfrifoldeb ar bob rhan o'r system AHO i ehangu cyfranogiad i grwpiau a dangynrychiolir.

- **Cydnabyddiaeth a buddsoddiad mewn dysgu oedolion yn y gymuned:** dylai cydnabyddiaeth glir gan y Comisiwn o rôl dysgu oedolion yn y gymuned fod yn sail i'r angen am fannau ymuno hygyrch yn y system, I lawer o oedolion, mynediad i ddysgu yn y gymuned fydd eu cam cyntaf ar hyd taith dysgu gydol oes ehangach. Fodd bynnag, y cam cyntaf hwn yn aml yw'r caletaf ac mae medru cael mynediad i ddysgu sy'n hyblyg, yn agos gartref ac sy'n cynnig cyfleoedd dysgu anffurfiol a ffurfiol i ddysgu yn anhygoel o bwysig. Gellid dadlau mai dyma'r rhan o'r system sydd wedi wynebu'r her fwyaf o ran adnoddau yn y degawd diwethaf. Bydd angen buddsoddi mewn meithrin gallu, proffesiynoli'r gweithlu ac ehangu darpariaeth er mwyn iddo chwarae rôl mewn sector ôl-orfodol gydlynol. Byddem hefyd yn gofyn i'r Pwyllgor i geisio sicrwydd gan Lywodraeth Cymru y bydd gan y sector dysgu oedolion yn y gymuned lais clir yn y Comisiwn newydd ac y bydd dulliau ar gael i sicrhau ymagwedd fwy cytbwys at gyllido.

- **Diffinio diben ehangach ar gyfer addysg oedolion:** mae polisi cyfredol ac adnoddau yn golygu fod ffocws addysg oedolion o fewn y system AHO wedi'i ddiffinio'n glir ac nad yw'n ateb y galw gan ddysgwyr yn llawn. Dylai'r Comisiwn osod diben ehangach ar gyfer addysg oedolion fel y gall darpariaeth ddiwallu'r angen am ddysgu i gefnogi sgiliau ar gyfer gwaith, ymgysylltu dinesig a democrataidd, a chydlyniaeth ac adnewyddu cymunedol. Yn benodol dylai'r diffiniad hwn gynnwys hyblygrwydd i ddarparwyr ateb y galw am ddysgu i gefnogi'r galw am ddysgu i

[1] https://learningandwork.org.uk/what-we-do/lifelong-learning/adult-participation-in-learning-survey/

gefnogi iechyd a llesiant. Dylai'r Pwyllgor ystyried sut i sicrhau fod y Comisiwn newydd yn sefydlu cysylltiadau cydweithio gyda chyrff iechyd cyhoeddus i greu cyfleoedd ar gyfer dysgu sy'n atal afiechyd ac sy'n cefnogi unigolion i reoli cyflyrau iechyd, yn ogystal â chreu cysylltiadau clir gyda llwybrau presgripsiynau cymdeithasol lleol rhwng gofal sylfaenol a darparwyr dysgu.

- **Llais cryf ar gyfer oedolion sy'n ddysgwyr:** o fewn y system bydd llais myfyrwyr/dysgwyr yn hanfodol ar gyfer cynllunio ac atebolrwydd effeithlon. Yn neilltuol mae angen cynyddu lleisiau oedolion a dysgwyr rhan-amser ar draws y system AHO o fewn strwythurau'r Comisiwn ei hun ac ar lefel leol/sefydliadol.

Darpariaeth cyfleusterau addas ar gyfer addysg bellach a hyfforddiant 'perthnasol' ar gyfer oedolion 'cymwys'

Mae maes pwysig lle mae'n dal i fod angen mwy o eglurdeb os ydym i ddeall yn llawn fwriad arfaethedig y ddeddfwriaeth. Croesewir y newid a gynigir yn y ddeddfwriaeth i'w gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn sicrhau 'cyfleusterau priodol' ar gyfer addysg bellach a hyfforddiant perthnasol ar gyfer oedolion cymwys fel cam ymlaen ond mae risg y caiff y diffiniadau o 'perthnasol' a hefyd 'gymwys' eu llunio'n dyn.

Gallai effaith rheoliadau cul gyfyngu cyrsiau a dibenion a ddiffinnid fel bod yn berthnasol a therfynau ar unigolion a fyddai'n gymwys i gael mynediad i ddarpariaeth a chymorth. Yn benodol, rydym yn bryderus y gellid tynnu'r meini prawf cymhwyster yn gul, o leiaf i ddechrau, i hepgor dysgwyr canol-gyrfa a dysgwyr hŷn ac i ganolbwyntio'n gyntaf ar garfannau iau (er enghraifft, 19-25). Byddai gosod blaenoriaeth o'r fath ar ddysgwyr iau gan eithrio carfannau oedolion hŷn yn peryglu tanseilio'r ddyletswydd strategol i hyrwyddo dysgu gydol oes ac i ateb yr her o gymdeithas a gweithlu sy'n heneiddio. Dylai Llywodraeth Cymru osgoi cystadlu rhwng carfannau ac yn hytrach gefnogi buddsoddiad cytbwys ar draws y sector a phroffil oedran dysgwyr.

Heb weld y rheoliadau hyn bydd yn anodd asesu'r effaith a fydd gan y Comisiwn ar ehangu cyfranogiad a rhoi mynediad i ailhyfforddiant a chymorth cynyddu sgiliau ar gyfer oedolion. Er y disgwyliwn y bydd ymgysylltu gyda'r sector cyn cyhoeddi'r rheoliadau byddem yn gofyn i'r Pwyllgor geisio sicrwydd gan Lywodraeth Cymru fod hyn yn ystyrlon ac amserol.

Diolch eto am y cyfle i gyflwyno ein tystiolaeth i'r Pwyllgor.